

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

kerkelijk leven

P.W. van de Kamp ■

Een verklaring over gebed en genezing

Pastoraat en genezing 1

In dit nummer

Kerkelijk leven - P.W. van de Kamp
Een verklaring over gebed en genezing
Pastoraat en genezing 1

17

Meditatief - R.R. Roth
Avondmaal: gedenken is meedoen

20

Wandelen met God - M.A. van Leeuwen
Het karakter van de wijze

21

Achtergronden - G. Kwakkel
Als de wind

23

Van binnen naar buiten - G. Riemer
Kerkplanting

26

Synode impressies - W. Tiekstra
Zwolse zaken (14)

30

Lied van de week - A. de Heer
Gereformeerd Kerkboek 142

32

Lied van de week - A. de Heer
Gereformeerd Kerkboek 130

34

Uit de kerken, Persberichten

Ongeveer een jaar geleden, in oktober 2007, verscheen een gezamenlijke verklaring van de Charismatische Werkgemeenschap Nederland en de Nederlandse Lucasorde over gebed en genezing. Die verklaring wordt integraal afgedrukt bij dit korte introductieartikel, waarin ik enige achtergrondinformatie geef. In een tweede artikel wil ik de verklaring nader bespreken.

Eerst informeer ik kort over de beide 'organisaties' die de verklaring hebben uitgegeven (zie verder hun websites):

- De Charismatische Werkgemeenschap Nederland (CWN), opgericht in 1974, is een oecumenische gemeenschap van christenen van alle leeftijden. Zij zijn afkomstig uit verschillende tradities, kerken en gemeenten en zoeken met elkaar naar charismatische vernieuwing en verdieping van hun persoonlijk en gemeenschappelijk christen-zijn. Er is bijzondere aandacht voor (het werk van) de Heilige Geest. De CWN wil aanvullend, vernieuwend en verrijkend actief zijn binnen de kaders van de kerken, met name als het gaat om spiritualiteit, viering en pastoraat. Ook neemt het jeugdwerk (CWJ) een bijzondere plaats in. Na een periode van sterke groei verkeert de CWN momenteel in een fase van stabilisatie en hernieuwde oriëntatie.

www.cwn-cwj.nl

- Leden van de *Lucasorde* geloven dat genezing een wezenlijk onderdeel is van de leer en het leven van onze Heer Jezus Christus. Zij weten zich in het bijzonder aangesproken door de geschriften van Lucas, de arts en evangelist. Het is hun wens de dienst der genezing weer een volwaardige plaats te geven in de gemeente van Christus. Dit willen zij doen in samenwerking met gemeenteleden, ambtsdragers en medische werkers, die in God de bron en het geheim van de gezondheid (heelheid) hebben ontdekt.

Studiedag

Nog onlangs, in september 2008, belegden beide organisaties een studiedag voor gemeenteleden, predikanten, kerkenraden, zieken en zorgenden. Uit het verslag van die studiedag geef ik de volgende impressies door (via www.cwn-cwj.nl):

- Over de vraag wat de dienst der genezing is: "Het is geen gebedsgenezing, geen hocus pocus, het is geen afdwingen en eisen van God, het is geen trucje of manipulatie. Het is voor iedereen die zich een schepsel van God weet en hoe dan ook met ziekte, pijn of lijden leeft. Lichamelijk, emotioneel, geestelijk, psychisch of in relaties. Het is een bijbels gegeven (Jacobus 5:14), een opdracht en belofte ons door God gegeven."

- Over de praktijk van de dienst der genezing: "Een dienst der genezing kan plaatsvinden bij iemand thuis met een predikant of priester, overige ambtsdragers, familie en vrienden. Of in de gemeente dan wel een andere bidgende gemeenschap. Ja, bij voorkeur altijd in een kleinere of grotere gemeenschap, zodat de zieke opgenomen wordt in de gemeente - ziekte isoleert immers - en het gebed gedragen wordt door velen. Tijdens zo'n dienst is er meestal een moment van inkeer of verootmoediging, een lezing, liederen en zegen voor allen. Voor de zieke is er een moment van handoplegging en voorbede en/of ziekenzalving. Bij de zalving maakt de predikant, pastor of priester met zijn duim met olie een kruisteken op het voorhoofd, de handpalmen en zo mogelijk op de zieke plek van de zieke. Hij/zij spreekt daarbij korte gebeden uit. Dit gebed wordt afgesloten met een zegen. De ziekenzalving is bij de dienst der genezing niet een 'laatste olie-sel', maar een sacramentele handeling, waarbij de zieke onder het beslag van Gods heelmakende Geest wordt gesteld. Daarbij wordt verwachtingsvol opgezien naar God. Het vertrouwen is, dat Hij altijd een heilvol, helend antwoord zal schenken: kracht om te leven, kracht om te lijden of kracht om te sterven."

Intussen is er, in samenwerking met de Protestantse Kerk in Nederland (PKN), ook een brochure *Gebed en genezing* gepubliceerd die een nadere uitwerking biedt van de gezamenlijke verklaring van beide organisaties over gebed en genezing.

Actualiteit

De verklaring verscheen na een nogal tumultueuze periode als het gaat om nieuws over het thema genezing.

- In maart 2007 verschijnen er in allerlei mediaberichten over de genezing van Janneke Vlot-De Vries tijdens een genezingsdienst van Jan Zijlstra van de Levensstroomgemeente in Leiderdorp. Zij heeft ruim zeventien jaar last gehad van posttraumatische dystrofie. Er wordt een 'dankfeest' georganiseerd in de Evenementenhal in Gorinchem.

- In juni 2007 worden er via een uitzending van de actualiteitenrubriek *Netwerk*, verzorgd door de Evangelische Omroep, vragen gesteld bij de genezingen van dezelfde Jan Zijlstra. Uit onderzoek door *Netwerk* blijkt dat van vier door Zijlstra geclaimde genezingen er in werkelijkheid maar in één geval sprake is van genezing. In dezelfde uitzending wordt het verhaal verteld over een dertienjarig meisje, dat lijdt aan posttraumatische dystrofie in haar voet. Ze geneest tijdens een dienst van Zijlstra en leeft enige tijd zonder rolstoel. Maar naderhand merkt ze dat de dystrofie terugkeert. Nieuwe bezoeken aan genezingsdiensten van Zijlstra hebben geen resultaat. Beide gebeurtenissen hebben veel reacties losgemaakt, positieve en negatieve. Genezing leek in die periode een 'hot item' in christelijk Nederland.

Achtergrondartikel

Op de dag dat de verklaring 'Gebed en genezing' verscheen (12 oktober 2007), publiceerde dr. Kees van der Kooi, voorzitter van de commissie die de verklaring heeft opgesteld, een achtergrondartikel in het *Nederlands Dagblad*. Daarin schreef hij dat niet de gebeurtenissen in Bleskensgraaf (de woonplaats van Janneke Vlot) de reden waren voor het opstellen van de verklaring. Nee, "de steen in de vijver is geworpen met het optreden van Jezus zelf, zijn boodschap van het komende koninkrijk en de ervaringen van vernieuwing die in dat spoor volgden." Ik geef enkele passages uit dit achtergrondartikel door, omdat ze het doel van de verklaring verduidelijken.

- "Waar mensen onder het beslag van Gods koningschap komen, betekent dit volgens de bijbelse verhalen dat ze weer verbonden worden met hun schepper, met de bevrijder, die de bron van leven is. Het betekent dat de machten die het leven kapotmaken, uit het spoor brengen, mensen opjagen, isoleren, de glans eraf halen, kortom, de dood in de pot zijn, een halt wordt toegeroepen en zelfs teruggedrongen. In dat licht moeten de berichten over genezingen en vormen van bevrijding gezien worden."

- "De verklaring gaat uit van de aanspreekbaarheid van God en de zinvolheid van gebed. Gebed om Gods nabijheid en het werk van zijn Geest worden er een zaak van gehoorzaamheid genoemd. We bidden niet omdat wij met onze theologie over Gods schouder zouden kunnen meekijken en toegang hebben tot zijn regiekamer. Wij staan met beide benen in dit leven, buiten de regiekamer en hebben onze rol in te nemen, met de laarzen in de modder. In die omgang met God past dat we bidden om de komst en openbarwording van zijn rijk. Daarom wordt in de verklaring de dienst der genezing aanbevolen als een wezenlijk bestanddeel van het leven van de kerk."

- "Vóór alles is deze verklaring een pleidooi om de zieke en de omgang met ziekte niet uit het gewone leven en het leven van de kerk te verwijderen. (...) De dienst der genezing (...) is gericht op het herstellen van de fundamentele verbindingen. Wanneer de gemeente bidt voor de zieke en niet alleen voor de zieke op afstand, maar ook mét de zieke en hem of haar in woord en teken voor God brengt, gaat dit in tegen de versplintering en segmentering van het bestaan."

Reële vragen

De geloofsvragen in verband met ziekte en genezing zijn reëel. Hoe zit het nu eigenlijk met genezing? Mag je als gelovige altijd rekenen op genezing als je ziek bent? Welke rol speelt genezing in het pastoraat?

Pastoraat in verband met ziekte is bekend en belangrijk. Een zieke ondersteunen en bemoedigen is een belangrijke taak voor een pastor. Of is het juist een zwaktebod omdat we de ziekte 'weg' mogen bidden? In een tweede artikel zal ik nader op deze vragen ingaan en wil ik de verklaring van de Charismatische Werkge-

meenschap Nederland en de Nederlandse Lucasorde over gebed en genezing bespreken.

Dr. Peter van de Kamp is universitair docent Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit in Kampen.

Gebed en genezing

Gezamenlijke verklaring van de Charismatische Werkgemeenschap Nederland en de Nederlandse Lucasorde

1. Het heil waar de Bijbel het over heeft, omvat alle facetten van het menselijk leven. God redt ons hele bestaan. Hij wil door zijn Geest mens en wereld vernieuwen. Dit besef is de eeuwen door levend gebleven. In onze tijd heeft dit geloof nieuwe vorm gevonden in de charismatische en pentecostale vernieuwing, die zich wereldwijd voltrekt. De ontdekkingen daar gedaan, sluiten aan bij het optreden van Jezus en het leven van de jonge kerk. Het nieuwe leven breekt bij Jezus baan in tekens van herstel en vergeving. De Geest van Christus zet dit werk voort in het schenken van geloof, vruchten en gaven. Wij beschouwen de herontdekking van het werk en de gaven van de Geest als een gave aan de kerken in Nederland.
2. Het behoort tot de opdracht van de christelijke gemeente om voor en met mensen te bidden. Mensen hebben immers te maken met nood en dreiging van allerlei aard. Tot die nood en dreiging behoren ook situaties van ziekte waarin mensen psychisch of lichamelijk bedreigd worden. In het gebed worden mensen in hun nood onder de levensgevende macht van God gesteld. Aansluitend bij internationaal woordgebruik noemen we dit de dienst der genezing. Deze dienst gaat in de praktijk dikwijls gepaard met handoplegging en/of zalving. Hij staat naast andere bedieningen, zoals de dienst der barmhartigheid. De dienst der genezing kan gezien worden als een pastorale bediening. Hij is onderdeel van de overkoepelende bediening van Woord en Sacrament. Wij bevelen daarom de dienst der genezing aan als een wezenlijk bestanddeel van het leven van de kerk.
3. De dienst der genezing concurreert niet met de moderne geneeskunde; beide zijn veeleer als partners te beschouwen op zoek naar een menselijk bestaan. Door medische wetenschap en geneeskunde ontvangen mensen verlichting en genezing. In de dienst der genezing wordt de hele mens die heil en genezing zoekt voor God gesteld. Vanuit die omgang met God wordt dankbaar in ontvangst genomen wat God wil geven. Wij beschouwen de moderne geneeskunde als een gave van God. Wij keren ons met kracht tegen vormen van pastoraat waarin het medisch handelen als inferieur wordt beschouwd aan de dienst der genezing of andere spirituele geneeswijzen.
4. Het gebed met en voor de zieke in de dienst der genezing vindt plaats met verwachting en volharding. Dat is iets anders dan zekerheid, dat precies

dat ontvangen wordt waarvoor gebeden wordt. Mensen vertrouwen zich in het gebed en bij de handoplegging toe aan de beschermende en levensgevende macht van God. God zelf in zijn ontferming is uitgangspunt en richtpunt. De wijze waarop het gebed verhoord wordt, is een zaak van God, die in al zijn werk vrijmachtig is, genadig en trouw. Dit schenkt ons enerzijds vrijmoedigheid tot volhardend gebed. Anderzijds is er een grens aan de verwachting dat de volkomenheid reeds nu in alle opzichten openbaar wordt. De opstanding van Christus betekent niet een onmiddellijk herstel van mens en wereld. De voleinding komt nog. De Geest van God zucht met ons in de tijd. De Geest brengt ons in aanraking met het heil van Christus op een manier, die de realiteit van het kruis en lijden niet opheft. Gods Koninkrijk breekt zich baan, maar is nog niet voltooid.

5. God is met ons onderweg. Hij keert zich helend naar ons toe in vergeving en genezing. Onze naam staat in zijn handpalm geschreven. Daarom geloven wij dat God een actieve en intense betrokkenheid heeft bij ons bestaan en keren wij ons tegen de suggestie dat God een iets is of een universele energie.
6. De dienst der genezing onderscheidt zich van vormen van gebedsgenezing waar met beroep op de opstanding van Christus geleerd wordt dat elke zieke op het gelovige gebed zal genezen. Christus leerde zijn leerlingen om te bidden, en dat is iets anders dan claimen. Het gebed om de komst van zijn rijk en om de manifestatie van dat rijk is de opdracht die de gemeente niet mag verwaarlozen. Zo is de dienst der genezing een vorm van oefening in gehoorzaamheid jegens God, en een belijdenis dat Christus ook vandaag de Heer is die ons van dag tot dag tegemoet komt.
7. De charismatische vernieuwing biedt de christelijke gemeenten een mogelijkheid tot een gelovige holistische omgang met het menselijk bestaan. Terwijl de moderne samenleving het bestaan dreigt op te delen in talloze van elkaar onderscheiden of zelfs gescheiden segmenten, behoort het tot het eigene van het christelijk geloof deze veelheid bijeen te houden in het besef dat de mens in zijn totaliteit voor God staat (coram Deo). De dienst der genezing biedt een mogelijkheid tot omgang met ziekte en nood, waarin de gehele mens die dit betreft wordt aangesproken. Het is de sacramentele en rituele verkondiging, dat de liefde van God aan aangevochten en zieke mensen levenskracht schenkt. Dat is steeds weer een bron van verwondering, die leidt tot de verheerlijking van zijn Naam.

Avondmaal: gedenken is meedoen

‘Ieder jaar in de maand abib moet u voor de HEER, uw God, het pesachoffer bereiden. Hij heeft u immers op een nacht in die maand uit Egypte weggeleid. (...) alleen ongedesemd brood, gedurende zeven dagen. Het is het tranenbrood dat u, zolang u leeft, zal herinneren aan de dag waarop u wegtrok uit Egypte, aan dat overhaaste vertrek.’

Deuteronomium 16:1,3

R.R. Roth ■

Er verandert één en ander bij de instelling van het avondmaal door Jezus.

Niet meer een lammetje of een bokje op de tafel om Gods daad van bevrijding uit Egypte te herdenken.

Nee, een nieuw verbond in Christus' bloed, onze Heiland in het centrum van de bevrijdingsmaaltijd.

Brood moet dan uitgedeeld worden, aangenomen en gegeten.

Dit is mijn lichaam, zegt Jezus erbij.

En dan de beker met wijn.

Dit is mijn bloed, zegt Jezus, het bloed van het verbond, dat voor velen wordt vergoten tot vergeving van zonden.

Waar ik over wil nadenken is het avondmaal als maaltijd van gedenken.

Zoals het Pascha een gedachtenismaaltijd was, zo ook het avondmaal.

Bij de instelling van het Pascha zei de Here: die dag moet voortaan een gedenkdag zijn, die je moet vieren als een feest ter ere van de HEER.

Bij alles wat er veranderde bij de instelling van het avondmaal, bleef dat gedenken overeind.

Doe dit om mij te gedenken, zegt Jezus, met de resten van de bevrijding uit Egypte op tafel.

De focus veranderde en Egypte wordt sindsdien gelokaliseerd in mijn eigen hart: van lam naar Lam, die mij bevrijdt van mijn zonde.

Bij het Pascha was het zo duidelijk dat de genade voorop ging. Volwassenen moesten geloof hechten aan de woorden van bevrijding van God, zichtbaar geworden in bloed van het bokje of het lam aan de posten van hun huis.

Maar hun kinderen mochten meedoen, kinderen die hoorden bij het gezin.

Ze deden mee en leerden zo herinneren en gedenken wat God aan zijn volk aan bevrijding gegeven had.

Later, in Deuteronomium 16 komt het weer terug: Het is het tranenbrood dat u, zolang u leeft, zal herinneren aan de dag waarop u wegtrok uit Egypte, aan dat overhaast vertrek.

Vorige week heb ik de leerlingen getypeerd als leerlingen die niet geloofden in Jezus die lijden moest, sterven ging, maar ook weer zou opstaan.

Misschien ben je er verwonderd over geweest dat deze leerlingen toch avondmaal vierden met Jezus.

Maar vanuit het gegeven dat gedenken 'meedoen' is, om zo te leren vieren waarom je iets gedenkt, is het helemaal niet vreemd dat de leerlingen van Jezus avondmaal vierden als leerlingen, zonder dat ze de lijdende en stervende gestalte van Christus al wilden erkennen.

Wij hebben deze benadering van gedenken los gelaten.

Wij hebben leren geloven om vervolgens als gelovigen aan het avondmaal de bevrijding door Jezus te gedenken.

En zo leren we onze kinderen in de kerk nog steeds.

Gaat de genade dan nog wel echt vooraf?

Vanuit de totale leer van het verbond past een krachtig ja, maar blijft het belangrijk om juist dit centrale gegeven uit Gods omgang met ons metterdaad vorm te geven.

In de doop komt God tot ons met handenvol genade.

Hij roept ons vanaf het begin van ons leven in een gelovige gemeenschap op om die genade aan te pakken.

Tussen doop en avondmaal is bij ons de weg gelegd die leidt van ontvangen genade naar aangenomen genade.

Toch kan ik mij niet aan de indruk onttrekken dat het sacrament van het avondmaal in zichzelf niet zo krachtig functioneert als zou kunnen.

De genade gaat voorop: zou je dat niet bij de viering van het avondmaal zelf kunnen onderstrepen?

Hoe betrek je ze er zo bij dat ze het gaan meemaken: alhoewel nog niet aan tafel, maar de genade van God is er ook al voor jou!

Christus vraagt immers om Hem te gedenken aan het avondmaal.

Op een moment dat het nog volstrekt helder was dat gedenken iets was voor zijn volk, ouders en kinderen, als deelnemer.

Laat de geschonken genade geen holle frase worden voor de kinderen in de kerk, wanneer die wordt uitgereikt aan de gemeente, en nog niet aan de kinderen.

Ergens in mijn hoofd doemt het beeld op van een molensteen om een nek.

Ds. Robert Roth is predikant van de Gereformeerde Kerk te Oegstgeest.

Het karakter van de wijze

wandelen met God

Hoe word je een wijs iemand? Het boek Spreuken zegt: wijsheid is niet een kwestie van aanleg, zoals een wiskundeknobbel. Wijsheid kun je gelukkig leren.

Niet 1-2-3. Zo van: geef mij de juiste informatie en in een mum van tijd word ik een tweede Salomo. Nee, wijsheid is een kwestie van de lange adem. Het is een weg die je moet willen bewandelen. Stap voor stap werken aan een karakter waardoor je de juiste beslissingen neemt. Op dat karakter wil ik in dit artikel ingaan.

Hoe word je nou die man, die vrouw met dat wijze karakter? Het boek Spreuken zegt daar een paar belangrijke dingen over.

M.A. van Leeuwen ■

De kleine stappen

Ik wil eerst iets zeggen over de ontwikkeling van zo'n wijs karakter.

De Spreukendichter zegt dat je leven te vergelijken is met het bewandelen van een pad. Soms ren je, soms sta je stil, maar meestal loop je. Linkervoet voor, rechtervoet voor en zo kom je vooruit. Je stappen brengen je ergens. *Mijn zoon, luister, neem mijn woorden aan. Ik heb je de weg van de wijsheid gewezen. (4:10,11)*

Dat houdt in: niet de grote beslissingen, de extreme gebeurtenissen vormen je karakter, maar al die ogenschijnlijk onbelangrijke, kleine keuzes van elke dag. Ik las het volgende verhaal van een veelgevraagd spreker en schrijver van christelijke boeken.

Op een kerstavond werd er bij hem aangebeld en toen hij open deed, stond daar zijn buurmeisje van vier jaar voor de deur. Ze bood hem een trommel met koekjes aan. 'Speciaal door haar moeder voor hem gebakken'. Hij nam het dankbaar aan, maar had verder weinig tijd omdat hij op het punt stond naar de kerk te gaan i.v.m. kerstavond. Een paar dagen later kwam hij het buurmeisje tegen en zei vroeg hem: 'Waren de koekjes lekker'. 'Ze waren heerlijk', zei hij, maar hij had er niet een van geproefd. De dagen erna merkte hij dat dit door zijn hoofd bleef spelen. Hij kwam er niet los van. Waarom had hij gelogen? Om zijn gezicht te redden. Om het buurmeisje niet teleurstellen. Niemand had er last van. En toch bleef het een leugen.

Hij schrijft: 'Opeens besepte ik dat dit voorval niet op zichzelf stond. Hij deed dat wel vaker. De waarheid iets aandikken. De feiten iets verdraaien. Niet helemaal eerlijk zijn. En dat allemaal om er zelf beter op te staan. Door de ontmoeting met zijn buurmeisje zag hij dat er een patroon in zijn leven was gegroeid van oneerlijkheid.'

Een onbenullig voorval zouden wij zeggen, liegen over al of niet het eten van koekjes. Waar hebben we het over? En toch maakte het voor deze man veel duidelijk over zijn eigen karakter, zijn integriteit als persoon. Hij was minder eerlijk dan hij zelf altijd had gedacht.

Vroeg beginnen

Dat als eerste: het zijn de dagelijkse, kleine keuzes die ons karakter bepalen.

Want er valt nog een les te leren, als het gaat om de ontwikkeling van een wijs karakter. In Spreuken 4:14,15 staat: *Ga niet op het pad van de goddelozen, bewandel niet de weg van wie boosaardig zijn. Mijd hun weg, betreed hem niet, ga eraan voorbij.*

Welke tweede les leren we hier over de ontwikkeling van ons karakter?

Deze: hoe eerder je de juiste keuzes maakt in je leven, hoe makkelijker het is.

Daarom zegt Spreuken ook: Laat dit pad links liggen, mijd die weg, ga eraan voorbij.

Aan het begin nl. heb je nog de controle, je kunt nog kiezen. Je kunt kiezen om het pad wel of niet in te slaan. Zit je er eenmaal op, dan wordt het steeds moeilijker om er weer af te komen. Voor je het weet, raak je verstrikt in je verkeerde beslissingen.

Mensen die de verkeerde keuzes hebben gemaakt, die hebben geen rust, zegt Spreuken 4:16. Ze willen wel slapen, maar ze kunnen het niet, want ze zijn verstrikt geraakt in hun verkeerde keuzes. Het is van kwaad tot erger gegaan. Ze zitten te ver op dat pad van de goddelozen (4:14).

Van wie zou jij willen dat die zijn verdiende loon kreeg? Ten koste van wie wil jij je omhoog werken? Wie gun jij het licht in de ogen niet? Dan zou je wel eens verder op

die weg van Spreuken kunnen zitten dan je zelf denkt. Vergelijk je jezelf voortdurend met anderen? Voel je je altijd achter gesteld? Dan ben je meer verslaafd aan je eigen ik dan je zelf door hebt. Want dat is de persoon die beschreven wordt in Spreuken 4.

Spreuken zegt: hoe meer je jezelf als middelpunt neemt in je leven, en niet luistert naar God, naar raad en advies van anderen, hoe meer je het contact kwijtraakt met de werkelijkheid, met de waarheid over jezelf. Met als resultaat: het wordt steeds donkerder in je leven (4:19).

De bron

Maar hoe verander je je karakter dan? Is het gewoon tegen jezelf zeggen: goed, ik heb gezien waar het misloopt. Ik moet gewoon bij het begin beginnen en in het klein al heel radicaal en eerlijk zijn. Ik zal voortaan beter opletten? Is het gewoon een kwestie van wilskracht? Nee, je moet dieper afsteken. Je moet naar je hart.

Van alles waar je over waakt, waak vooral over je hart (4:23). Waarom je hart? Omdat je hart de bron is van je leven.

Een bron, dat is geen stilstaand kabbelend meertje, maar een fontein. Het bruist, is actief. Zo is je hart dus ook. Daarom wordt je hart in de bijbel ook gezien als het zenuwcentrum van je leven. En dan gaat het niet alleen over gevoelens en emoties. De Bijbel zegt: ook je wat je denkt en wat je doet, komt voort uit je hart. Het is de bron van waaruit heel je leven opborrelt. Pas als je je hart bewaakt, kun je veranderen. Dan kun je de waarheid spreken, kun je bepalen hoe je naar anderen kijkt, heb je controle over je gedrag.

Karaktervorming zegt Spreuken, begint dus bij het hart. Want daar zitten je diepste overtuigingen zitten. Je grootste liefdes. En dat geldt voor iedereen. 'Elk mens heeft in zijn hart besloten wat zijn grootste liefde is' (Augustinus). Het is precies de reden dat God in de Bijbel zegt: Geef me vooral je *hart*. (Spr. 23:26). Wat is het belangrijkste in jouw hart? Waar verlang jij naar? Het bepaalt je hele doen en laten.

Wil je wijs worden, dan moet je letten op de kleine, alledaagse beslissingen. Daar begint het. Maar die keuzes die worden gestuurd vanuit je hart. En de grootste liefde van je hart bepaalt uiteindelijk je gedrag. Wat is mijn grootste liefde? De Bijbel leert mij: als God niet de grootste liefde van mijn hart is, dan is de kans op ontsporing van mijn leven het grootst. Want alleen God kan die plek aan. God is de magneet, die alle andere liefdes van mijn hart op de juiste plek kan zetten en in balans kan houden.

De verandering

Het gaat dus om mijn hart. God moet mijn hart bezetten, pas dan ben ik in staat om de juiste keuzes te maken. Maar hoe werkt dat dan? Hoe kan ik God nou echt tot nummer 1 van mijn leven maken? Is geloven dan toch weer iets wat ik uiteindelijk zelf moet doen? Iemand die ook met deze vraag zat, was Maarten Luther. Hij hield veel van God. God stond bij hem met stip op nummer 1 kun je zeggen. Toch had hij geen rust. Was hij niet gelukkig met God en met zijn leven. Hoe kan dat? Hij zegt ergens in een biecht:

"Al de ellende uit de wereld komt uit een ik-gerichtheid. Ik wil daarom de levensweg vinden. Ik wil niet het pad bewandelen dat naar de duisternis leidt. Daarom werd ik een monnik en gaf ik om de armen. Maar nu merk ik dat

ik ook dit niet doe om de armen, maar om mezelf goed te kunnen voelen. Zodat God me zal zegenen. Ik doe het dus niet voor de armen of voor God, maar voor mezelf.

En ook nu, wanneer ik u mijn zonden opbiecht, doe ik dit niet uit nederigheid. Ik zou mezelf graag als nederig zien, maar ik realiseer me dat ik me goed voel door nederig te zijn. Ik ben dus zelfs nederig voor mijn eigen gevoel, niet voor God. Ik ben nog net zo ik-gericht als ik altijd al was. Ik loop nog op hetzelfde pad. Ik kan mijn hart niet veranderen."

Dat kan dus blijkbaar. God kennen, van God houden en toch nog zeer ik-gericht zijn. Denken dat je zelf je leven kunt veranderen door je gedrag. Dat kan dus niet.

Hoe kun je wel veranderen? Stap voor stap je ontwikkelen tot die wijze man of vrouw van Spreuken? Alleen als je weet naar wie het boek Spreuken verwijst als die het over de wijsheid heeft.

Tien eeuwen later nl. is de volgende uitspraak gedaan door de leraar van de wijsheid: *Ik ben de weg, de waarheid en het leven* (Joh. 14:6). De leerlingen van deze leraar zochten wijsheid. 'Laat ons de weg zien, Meester, want we kennen de weg niet. 'Weg, pad. Dezelfde taal als in Spreuken. En dan het antwoord van Jezus. Jezus zei niet: Ik zal je de weg wel wijzen, ik zal zeggen wat je moet doen om daar te komen. Nee, hij zei: Ik ben zelf de weg.

Niet ik

Als je jezelf alleen maar oppept om de goede keuzes te maken, en dat je niet op jezelf gericht moet zijn, en dan je vanaf nu meer rekening met God zult houden, dan zul je het niet redden. Want dan moet je het nog steeds zelf doen. En dat lukt je niet. Zie Luther. Je hebt iets nodig dat je juist uittilt boven je eigen inspanningen. En dat is de waarheid dat Jezus Christus het voor jou helemaal in orde heeft gemaakt bij God. Niet wat jij doet, maar wat hij deed, is de deur naar de hemel. Alleen zijn gehoorzaamheid plaveit de weg naar God. Jezus heeft gedaan wat ik had moeten doen. Totale toewijding, volmaakte gehoorzaamheid aan God. Het bracht hem aan het kruis. In de diepste duisternis. Ik ben er niet met te zeggen: alle andere liefdes in mijn leven dan God zijn minder belangrijk voor mij. Alleen als ik de liefde van Jezus Christus beslissend laat zijn, alleen als zijn liefde mijn hart vult, alleen dan zullen de andere liefdes op hun plek vallen. En zal ik verstandige beslissingen kunnen nemen in mijn leven.

Maar, en dat is belangrijk, dat kost tijd én vraagt om voortdurend gebed. Voortdurende bijstand van de heilige Geest. Want wijs worden is geen techniek die je even toepast. 'Ik geloof in Jezus en ik heb mijn leven in een mum van tijd op orde en maak de ene goede beslissing na de andere.' Dan zou het christelijk geloof een van de zoveelste vijf- of zeven-stappen-therapieën zijn. Nee, wijs worden is geen doe-het-zelf-zaak, maar voor alles werk van de Geest. Hij wil een weg met je bewandelen. Je stap voor stap begeleiden op die route naar wijsheid. Op die weg wordt met vallen en opstaan, *stap voor stap* je karakter gevormd. Lees maar in Spreuken 4:18:

De weg van de rechtvaardigen is stralend als de zon, die opkomt, hoger klimt, totdat de dag zijn licht verspreidt.

Ds. Mark van Leeuwen is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Oost.

Als de wind

Schooldagtoespraak

Het thema van de Kamper Schooldag was dit jaar: De Gulle Gever. Met De Gulle Gever werd de Heilige Geest bedoeld. Mijn toespraak ging over de Geest van God in het Oude Testament. Centraal stond Ezechiël 37:1-14.

G. Kwakkel ■

Wat geeft 'de Gulle Gever'? Welke geschenken deelt de Heilige Geest uit? Als je die vraag stelt, gaat het gesprek al snel over de bijzondere gaven van de Geest. Zoals: genezing, profetie, spreken in tongen. Dat zijn allemaal zaken die in het Nieuwe Testament meer dan eens aan de orde komen. Het Oude Testament spreekt er veel minder over. Het zegt het een en ander over profetie als gave van Gods Geest. Het spreekt zo nu en dan over genezingswonderen, maar het benoemt de gave van de genezing niet als een toekomstig geschenk van Gods Geest voor Gods kinderen. Het zegt helemaal niets over spreken in tongen.

Het lijkt er dus op dat je in gesprekken over de Heilige Geest en zijn gaven niet zoveel hebt aan het Oude Testament. Die indruk is onjuist. Natuurlijk, het Nieuwe Testament spreekt er duidelijker over dan het Oude. Toch laat het Oude Testament al heel veel zien van de Geest van God en van wat Hij aan ons geeft. Ik wil daarvan iets aan u doorgeven. Ik neem daarbij mijn insteek in Ezechiël 37:1-14, het visioen over de uitgedroogde beenderen die weer tot leven komen.

Geest en wind

Ik noemde net Ezechiël 37:1-14 een visioen. Dus: de HEER werkte zo op Ezechiël in dat hij iets zag en beleefde wat met het blote oog niet te zien was. Het lijkt mij vrij waarschijnlijk dat Ezechiël 37:1-14 zo'n visionaire ervaring beschrijft. Helemaal zeker is het niet. In vers 1 zegt Ezechiël: *Ik werd opnieuw door de hand van de HEER gegrepen. Zijn geest voerde mij mee en hij zette mij neer in een dal vol beenderen.* Gods geest voerde Ezechiël mee. Dat zou ook kunnen betekenen dat de geest Ezechiël letterlijk verplaatst heeft. Een dergelijke ervaring lijkt Ezechiël te beschrijven in Ezechiël 3:12-15. Daar staat - in de Nieuwe Bijbelvertaling - dat een

geest hem optilde en hem weer terugbracht naar zijn woonplaats Tel-Abib (vgl. ook 8:3; 11:1,24). Er staat niet met zoveel woorden bij, dat die geest de Geest van God was. In plaats van aan een geest kun je ook denken aan een windvlaag. 'Wind' en 'geest' is namelijk in het Hebreeuws, de taal van het Oude Testament, hetzelfde woord. Dat speelt ook een rol in Ezechiël 37. In 37:9 zegt de HEER tegen Ezechiël dat hij moet profeteren tegen de wind. Daar staat in het Hebreeuws hetzelfde woord als het woord dat in vers 1 met 'geest' vertaald is. De oude vertaling (NBG-1951) heeft het ook in vers 9 zo vertaald: *Profeteer tot de geest.*

De Geest van God en de winden die over de aarde waaien, vallen natuurlijk niet samen. Je kunt niet elke stormwind gelijk stellen met de Geest van God. Maar de Geest van God kan wel optreden als een geweldige stormwind. Daaraan dachten de profeten uit Jericho, toen de HEER Elia had opgenomen in de hemel. Zij vermoedden dat de Geest van de HEER hem als een stormvlaag had opgetild en ergens anders neergeworpen (2 Koningen 2:16). Niet voor niets klonk er, toen de Heilige Geest op Pinksteren werd uitgestort, een geluid als van een hevige windvlaag (Handelingen 2:2; vgl. ook Johannes 3:8). Dat zegt iets over Gods Geest. Net als de wind, kun je Hem zelf niet zien. Wat je wel kunt zien, is het effect van zijn aanwezigheid. Net als de wind is Hij onzichtbaar en tegelijk voelbaar aanwezig. Net als de wind beschikt Hij over onweerstaanbare kracht.

Verdorpe botten herleven

Ik keer terug naar Ezechiël 37. Of het nu een visioen was of iets anders, in elk geval verplaatst de HEER door zijn Geest Ezechiël naar een dal vol beenderen. Die beenderen zijn helemaal uitgedroogd. Zij liggen er dus al heel lang. De mensen aan wie die beenderen toebe-

hoorden, zijn al tijden geleden gestorven. Die beenderen, zo blijkt later, staan symbool voor de toestand van de Israëlieten. Zij zeggen van zichzelf dat zij als verdroogde botten zijn (37:11). Zij hebben geen enkele hoop op leven meer. Menselijkerwijs gesproken hebben zij daar helemaal gelijk in. Zij zijn er al een tijd beroerd aan toe. Het noordelijke deel van hun land is meer dan een eeuw geleden door de Assyriërs veroverd. De Israëlieten uit het noorden wonen dus al generaties lang in ballingschap. Met Juda was het tot voor kort nog iets beter gesteld. De stad Jeruzalem had zich aan Nebukadnessar over moeten geven. Hij had een deel van de bevolking weggevoerd, naar Babel. Onder die ballingen bevond zich ook de profeet Ezechiël. Maar toen stonden Jeruzalem en de tempel nog overeind. Er zat nog een nakomeling van David op de troon, koning Sedekia. Er waren dus nog toekomstmogelijkheden voor Gods volk. Maar nu is dat allemaal voorbij. Nebukadnessar heeft Jeruzalem voor de tweede keer veroverd. Hij heeft een einde gemaakt aan het koningschap van Sedekia. Hij heeft de stad en de tempel laten verwoesten. Het lijkt nu echt helemaal gedaan, niet alleen met Israël, het koninkrijk van de tien stammen, maar ook met Juda. Israël voelt zich als een verzameling dorre doodsbeenderen. Maar dan zegt de HEER tegen Ezechiël dat hij die beenderen weer tot leven zal brengen. Hij zal die botten weer bekleden met pezen, vlees en huid. En hij zal hun adem geven. Zo staat het in de Nieuwe Bijbelvertaling: *Ik ga jullie adem geven zodat jullie tot leven komen* (37:5; vgl. ook vers 6). De oude vertaling (NBG-1951) heeft: *Zie, ik breng geest in u, en gij zult herleven*. Wij stuiten hier weer op hetzelfde Hebreeuwse woord als in vers 1. Nu blijkt het niet alleen 'geest' en 'wind', maar ook nog 'adem' te kunnen betekenen.

het doet denken aan de schepping van de mens

Het vervolg vertelt hoe de HEER Ezechiël inschakelt om de verdroogde botten weer tot leven te brengen. Hij moet tegen die beenderen profeteren. Dan ziet hij hoe zij zich weer bij elkaar voegen. Er komen weer pezen, vlees en huid aan te zitten. De verdorde beenderen veranderen weer in menselijke lichamen. Maar één ding gebeurt nog niet: zij ademen nog niet. Daarvoor is een aparte actie nodig. Ezechiël moet nog een keer profeteren. Hij moet, zo lezen wij in vers 9, de wind aanspreken. Hij moet de wind oproepen om uit alle vier de windstreken te komen en in de lichamen te blazen. Dan zullen zij weer echt gaan leven. Als Ezechiël die opdracht uitvoert, komen de lichamen inderdaad tot leven. Zij gaan weer ademen en rijzen overeind (37:10). Het doet denken aan de schepping van de

mens, zoals die beschreven is in Genesis 2. Eerst vormde God de heer de mens uit stof, uit aarde. Vervolgens blies hij hem de levensadem in de neus. Zo werd de mens een levend wezen. Het inblazen van de levensadem was dus een afzonderlijke handeling van God. Net zo gaat het in Ezechiël 37. Eerst worden de botten weer samengevoegd en bekleed, zodat het lichamen worden. Vervolgens worden zij met adem gevuld. Alleen staat er hier niet dat God zelf hun de levensadem inblaast. Ezechiël moet de wind oproepen om dat te doen. Of de geest, want zo kun je het immers ook vertalen (zie NBG-1951).

Echt nieuw leven

In Ezechiël 37:11-14 legt de HEER aan Ezechiël de betekenis uit van wat hij gezien heeft. Hij doet dat door middel van een opdracht aan Ezechiël over wat hij tegen zijn volksgenoten moet zeggen. Wat Ezechiël gezien heeft, blijkt te slaan op wat de HEER met de Israëlieten in ballingschap zal gaan doen. Hun toestand is als die van gestorvenen in een graf. Maar de HEER zal de graven openen en de Israëlieten uit de graven laten komen. Dat wil zeggen: Hij zal hen terugbrengen, uit het land van de ballingschap, naar hun eigen land, Israël. Net als in het voorgaande krijgt ook nu - in Ezechiëls profetische boodschap aan zijn volk - de adem een speciale plaats. De HEER zegt er in vers 14 apart bij: *Ik zal jullie (= de Israëlieten) mijn adem geven zodat jullie weer tot leven komen*. Een verschil met het voorgaande is dat de HEER er nu duidelijk bij zegt, dat het *zijn* adem is die aan Israël het leven teruggeeft. Net als bij de schepping van de mens in Genesis 2:7 zorgt hij er door een afzonderlijke daad zelf voor dat er levensadem in de neuzen van de Israëlieten komt. Of zoals Psalm 104:29-30 het zegt: als God aan mens en dier de adem ontnemt, keren zij terug tot het stof dat zij waren; maar als hij zijn adem zendt, worden zij geschapen en krijgt de aarde een nieuw gelaat (vgl. ook Job 33:4; 34:14-15; Pred. 12:7; Jes. 42:5). Dit alles kun je laten slaan op Israëls terugkeer uit de ballingschap. Die terugkeer is niet minder dan een wederopstanding van uitgedroogde doodsbeenderen, nieuwe levensadem voor mensen in een graf. Maar wat de HEER in Ezechiël 37:14 zegt over zijn adem doet ook denken aan hoofdstuk 36:26-27. Daar zegt de HEER dat hij aan zijn volk een nieuw hart en een nieuwe geest zal geven. Het oude hart dat zij hadden, was versteend. Het was koud en star, ongevoelig voor het woord van God. Het klopte niet van liefde voor hem. Dat hart bracht de Israëlieten ertoe dat zij bloed vergoten en afgoden dienden (vgl. 36:18). Dat kan alleen verholpen worden door een harttransplantatie. De HEER pakt de ontrouw van zijn volk aan door hun een nieuw hart te geven, een levend hart dat klopt van warme liefde en trouw. Nog indrukwekkender wordt het als je ziet hoe

de HEER de nieuwe geest, die hij zijn volk zal geven, omschrijft. Het blijkt in 36:27 zijn eigen geest te zijn: *Ik zal jullie mijn geest geven*. In plaats van hun eigen verdorven geest krijgen zij Gods geest! Die geest geeft op een goede manier stuur aan hun leven. Door die geest zal de heer ervoor zorgen dat zij zich nu wel aan zijn wetten en regels zullen gaan houden.

dat kan alleen verholpen worden door een harttransplantatie

Het woord dat in Ezechiël 36:26-27 met 'geest' vertaald is, is hetzelfde als het woord dat in hoofdstuk 37:14 in de Nieuwe Bijbelvertaling met 'adem' vertaald is. De oude vertaling (NBG-1951) heeft daar trouwens ook met 'Geest' vertaald: *Ik zal mijn Geest in u geven, zodat gij herleeft*.

Beide vertalingen zijn mogelijk. Allebei geven zij een deel van de bedoeling weer. De HEER geeft niet alleen zijn eigen adem aan zijn volk, zodat zij zelf weer als levende mensen kunnen ademen. Het verband met Ezechiël 36:26-27 laat zien, dat hij hun ook zijn eigen geest geeft. Gods geest is de levensadem die hen echt doet leven. Die geest doet hen leven op zo'n manier dat het nu echt goed komt tussen God en zijn volk. Zij zullen niet langer om de HEER hun God heen lopen. Zij zullen niet langer hun toevlucht nemen tot de afgoden. Zij zullen niet langer maling hebben aan zijn wetten. Maar zij zullen, zoals er twee keer staat, erkennen *dat ik de HEER ben*. Zij zullen erkennen dat hun God doet wat hij zegt. Hij maakt zijn naam waar: 'Ik ben die ik ben; ik ben altijd trouw aan mij zelf, aan mijn woord en aan mijn volk'.

Dat is het nieuwe leven dat Gods geest als zijn eigen levensadem aan zijn volk zal geven. Het is niet alleen een terugkeer uit het graf van de ballingschap. Als dat het enige was, zou terug in Kanaän het oude liedje weer van voren af aan kunnen beginnen. Dan was er geen enkele garantie dat het nu beter zou gaan. Dan zou het zo maar weer kunnen uitlopen op ontrouw, bloed vergieten, afgoderij en de daarbij passende straf: de dood van Gods volk. God geeft zijn eigen geest om aan zijn volk het echte leven te geven. Daardoor garandeert hij zelf de goede afloop. Nu zal het anders gaan. Nu zal hij echt het doel bereiken dat hem al voor ogen stond toen hij Israël uit Egypte bevrijdde. Het verbond loopt niet nog een keer op een mislukking uit, door de ontrouw van Gods volk. Gods volk zal echt leven, op Gods eigen adem. Het zal niet weer terugkeren in het graf.

De goede afloop gegarandeerd

Het Oude Testament vertelt natuurlijk nog veel meer over Gods geest. Gods geest was het die vakbekwaamheid gaf aan Besaleël, de kunstenaar die de leiding had bij de vervaardiging van de tabernakel en alles wat daarbij hoorde (zie Exodus 31:3 en 35:31 in NBG-1951). Gods geest greep de rechters Otniël, Gideon, Jeftā en Simson aan (Rechters 3:10; 6:34; 11:29; 13:25; 14:6,19; 15:14). Hij gaf hun moed en kracht. Gods geest bekwaamde eerst koning Saul en later David (1 Samuël 10:10; 11:6; 16:13-14). Gods geest gaf aan verschillende Israëlieten de gave van de profetie. In

Joël belooft de HEER dat hij in de laatste tijden door zijn geest die gave aan alle leden van zijn volk zal geven (Joël 3:1). De geest van de HEER vervult de knecht van de heer, in wie wij de gestalte van Jezus Christus ontwaren (Jesaja 42:1; vgl. ook 61:1).

Het werk van Gods geest is veelzijdig, reeds in het Oude Testament. Ook wat dat betreft is hij zo wendbaar als de wind. Waar ik vanmorgen uw aandacht voor wilde vragen, is de rol van de geest in de overgang van het oude verbond - het verbond van bij de Sinai - naar het nieuwe; het nieuwe verbond, dat begint te gloren in de opening van het graf van de ballingschap. Bij die overgang laat God zich kennen als een ongekend gulle gever. Want hij laat zijn volk niet zitten in het graf waar zij zichzelf in gestort hebben. Zij denken dat al hun hoop vervlogen is. Zij weigeren nog steeds zich tot hun God te bekeren. Maar dan laat hij hun al weten: 'Ik geef jullie mijn geest'. En, zo blijkt in Ezechiël 39:29, hij doet dat niet mondjesmaat: *Ik zal mijn geest over het volk van Israël uitgieten* (hetzelfde woord als in Joël 3:1; vgl. ook Handelingen 1:17). Als een gulle gever stort hij zijn geest over zijn volk uit. Die geest is de levensadem van het volk van een beter verbond dan dat van de Sinai. Een verbond dat niet meer op een mislukking uitloopt. Een verbond dat door Gods volk wordt nagekomen, omdat het bezielde wordt door een nieuwe geest, een geest van liefde en gehoorzaamheid. Die geest blaast alle tegenstand tegen Gods plannen omver. Hij laat zich door niets tegenhouden. Als Gods eigen adem is hij zo sterk als de wind.

Prof. Dr. Gert Kwakkel doceert Oude Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Aanvulling

In het vorige nummer stond ten onrechte dat Prof. Kamp-huis sinds 2004 in de kernredactie van ons blad heeft gezeten. Hij maakte daarvan namelijk al sinds 2000 deel uit.

A.L.Th. de Bruijne

Preekconsent verleend aan: D. Heek, Dorpsstraat 82, 3751 ES Bunschoten, e-mail: davidheek@davidium.nl

Brouwershaven - beroepen: F.J. Bijzet te Emmen

Kampen - geslaagd aan de Theologische Universiteit voor het doctoraal examen: G.P. Hommes te Wagningen en G.W. Kroeze te Kampen. Het diploma Master of Theology werd uitgereikt aan mw. I.W. Malda-Douma te Arnhem

Kerkplanting

De eerste goede reden om over 'kerkplanting' na te denken is: In ons spreken over evangelisatie horen we steeds meer de roep om kerkplanting of gemeentestichting klinken. Deze uit de Engels-Amerikaanse wereld overgewaaid term ('churchplanting') staat voor het zoveelste concept om het missionaire in de kerk wakker te roepen en vorm te geven.

G. Riemer ■

Church Growth, Willow Creek, Doelgericht Leven, Missional Church, Emerging Church, Liquid Church zijn een handjevol andere concepten die eigentijdse bruggen willen bouwen voor het evangelie naar de wereld toe en voor de wereld naar Christus toe. De kracht van deze diverse bewegingen ligt in de sterke wil om de kerk actief, contextueel relevant, effectief en eigentijds te maken: aantrekkelijk voor kerkmensen zélf én voor de wereld.

De tweede goede reden om over 'kerkplanting' na te denken is: in onze vrijgemaakte missionaire praktijk wordt al volop gestudeerd over én gewerkt aan kerkplanting. De synode van Zwolle-Zuid reserveerde, zoals het *Nederlands Dagblad* kopte, 'Een miljoen voor Kerkplanting'. Het gaat dan niet om kerkplanting in het buitenland, nee, het gaat om kerkplanting in bijvoorbeeld Amsterdam, Venlo, Lichtenvoorde, Gent.

Kerkplanting als evangelisatiestrategie

In ons land, waar al veel kerken zijn, wordt het middel 'kerkplanting' ingezet als nieuwe evangelisatiestrategie. De gedachte is dat het te moeilijk is geworden om mensen naar de bestaande, de zogenaamde 'traditionele' kerken te lokken. Deze kerken hebben, zo is de redenering, te veel een eigen cultuur, een subcultuur, ontwikkeld. De drempels zijn daardoor onvermijdelijk te hoog geworden. Ook bestaan, zo wordt geconstateerd, de traditionele gemeenten van bijvoorbeeld de vrijgemaakten teveel uit mensen van een bepaalde maatschappelijke laag, een bepaald segment van de samenleving. Daardoor voelt iemand van een achterstandswijk zich niet gemakkelijk thuis in een vrijgemaakte kerk. Iemand van de moderne zakenwereld, een *Young Urban Professional*, ook niet. Of iemand van een andere godsdienst, of van een etnische minderheid. Al die verschillende groepen maken de context

waarin de kerk nú leeft missionair complex, gelaagd, multicultureel. Welnu, 'kerkplanting' stelt zich ten doel om gemeenten te stichten die wél goed passen bij een bepaalde groep of in een bepaalde wijk. In een stadswijk hebben de bewoners dikwijls bepaalde zaken gemeen. Die wijk zal dan ook het karakter van de nieuwe gemeente gaan stempelen. Kerkplanting kan zich op die zelfde aanpassende manier (het hele concept ademt relevantie, contextualiteit, eigentijdsheid) richten op nader te bepalen doelgroepen in de samenleving. Soms zijn die groepen best wel helder te benoemen (bijvoorbeeld op grond van etniciteit of godsdienst, of gevangenen, daklozen, prostituees, voetbalfans, verslaafden, asielzoekers, kerkverlaters), andere keren is dat minder makkelijk. Ook al is het duidelijk dat hier best wel wat op af te dingen valt, de ratio om aangepaste gemeentevormen en kerkdiensten te organiseren voor verschillende groepen is volstrekt duidelijk en eigenlijk wel (voor wie missionair bloed in de aderen heeft) heel aantrekkelijk. In vroegere tijden hadden we natuurlijk ook wel 'bijzondere diensten', bijvoorbeeld in gevangnissen, in het leger, in een rusthuis of in een 'zwakzinnigengesticht' (zoals dat toen heette). Maar nu wordt daar een vooruitstrevende *missionaire strategie* van gemaakt. Met de bedoeling dat we daardoor wél beter in staat zijn om bepaalde segmenten van de maatschappij aan te spreken met het evangelie.

Kerkplanting in de 17e eeuw

In dit artikel wil ik, met oogkleppen op voor alle gemeentestichtingstheorieën die in dit werkveld rondgaan (aandacht daarvoor komt een andere keer wel), beschrijven hoe wij in onze eigen missionaire traditie al heel lang bezig waren met kerkplanting. Het begrip 'kerkplanting' heeft oude papieren in de Gereformeerde wereld. Het was Gisbertus Voetius (die ook als afgevaardigde op de synode van

Dordrecht 1618/1619 aanwezig was; deze synode behandelde een belangrijk zendingsvraagstuk over de doop van kinderen van heidenen) die als hoogleraar in de praktische theologie een eerste protestantse zendingswetenschap schreef. Daarin wordt drieërlei doel van de zending omschreven:

1. de bekering van de volkeren (*conversio gentium*);
2. de planting, vergadering en constitueren van een kerk of van kerken (*plantatio, collectio et constitutio ecclesiae aut ecclesiarum*);
3. de verheerlijking en openbaarwording van de goddelijke genade (*gloria et manifestatio gratiae divinae*).

Voetius sloot zich nadrukkelijk aan bij de apostolische traditie (het beeld van 'planten' komt al bij Paulus vandaan, zie 1 Kor. 3) en bij de Oude Kerk: "Voetius definieert het reeds door de Oude Kerk als terminus technicus gebruikte woord 'planting' als 'de eerste vergadering (*collectio*) van ongelovigen, nu tot het geloof bekeerd, in een kerkelijk lichaam (*corpus ecclesiasticum*), of de eerste constitueren (*constitutio*) van een kerk of van kerken, in de kerkvorm"². Voor wie de Bijbel kent, is deze omschrijving op zichzelf genomen voor de hand liggend.

Kerkplanting als zendingsdoel van onze kerken

Tot in onze tijd zijn de zendingsdoelen van Voetius als basiselementen terug te vinden in de visie op zending en hulpverlening. Zo formuleerde de Generale Synode van de GKv in Leusden 1999: "Het behoort tot de aard van Christus' kerk met het evangelie, dat haar is toevertrouwd, ook buiten de wereld van de eigen taal en cultuur hen te zoeken, die vreemd zijn aan of vervreemd zijn van God en Zijn dienst. *De kerk beoogt door de dienst van het evangelie gemeenten van Christus te planten, die in gebondenheid aan de Schrift, de gereformeerde belijdenis en de kerkorde komen tot de ontwikkeling van een eigen kerkelijk leven...*" Het is opvallend dat de synode eigenlijk wel heel ver gaat in het inhoudelijk invullen van 'kerkplanting': er worden gemeenten geplant in gebondenheid aan!

En dan volgt die belangrijke trits die in hoge mate de identiteit van onze kerken bestempelt, maar die, aldus de synode, óók de identiteit van de door onze kerken geplante kerken zal moeten bestempelen. Is deze formulering niet achterhaald? Want in de praktijk van het zendingswerk vinden wij het verre van vanzelfsprekend dat de in het buitenland geplante kerken onze belijdenisgeschriften vertaald krijgen en aanneemen, laat staan de KO. Want hoe anders zou je in praktijk kunnen brengen wat hier staat?

Kerkplanting in de missiologische opleiding

Ook IRTT, ons instituut voor de opleiding van uitgezonden, heeft kerkplanting hoog op de agenda staan. Het ging altijd om het planten van kerken daar, waar nog geen kerken waren. In het verre buitenland dus (Papua, KalBar, Sumba, Curaçao, Brazilië...), of in de zuidelijke streken van Nederland, of net over de grens (Gent). In het programmatisch nadenken over kerkplanting vroeg IRTT zich vooral af 'wat kerk eigenlijk is'. Uit welke elementen bestaat het? Welke bouwstoffen zijn nodig? Welke stappen moet een zendeling zetten? Hoe moet het eindresultaat 'kerk' er uit zien?

Kopieermachine

Het antwoord op deze vraag werd in het verleden lang niet altijd helder genoeg geformuleerd. Of, zoals blijkt uit de formulering hierboven, wel erg gemakkelijk aangelegd tegen de belijdenisgeschriften. Was er wel reden om dieper na te denken over de beantwoording van die vraag? Immers, het is duidelijk wat een kerk is, zo mag je toch aannemen van iemand die lid is van een vrijgemaakte kerk en bovendien nog theoloog! Deze, vergun mij het woord, naïeve vanzelfsprekendheid heeft niet alleen in ons eigen zendingsverleden, maar in de volle wereldbreedte van het protestantisme een spoor van ellende achtergelaten. De verscheurde en gefragmentariseerde en verzuilde kerk van het westen exporteerde haar verscheurdheid naar de 3e Wereld. Verdeeldheid werd geplant én geoogst. De kerken van het westen en noorden werden gekopieerd in het zuiden en oosten. Deze kopieerdrijf laat zich gemakkelijk terugzien in de stijl van menig kerkgebouw in de wereld - en dan zijn we nog niet eens *binnen* geweest. De kerkelijke verdeeldheid in 3e wereld én het gemak om de kerk verder te versnipperen staat haaks op het gebed van Jezus 'opdat zij één zijn zoals wij' (Joh. 17). Deze eenheid zou, aldus Jezus, een belangrijke voorwaarde zijn voor missionaire kracht van de kerk: opdat de wereld gelove dat God zijn Zoon gezonden heeft!

Bijbelse elementen

Kerkplanting werd dus té gemakkelijk ingevuld: zoals de kerk thuis was, zo moest de kerk ook ongeveer worden in Zambia of op de Fiji-eilanden. Zo kon en mocht het niet langer. Deze waarneming bracht ons er toe kerkplanting nader uit te werken - wát is een kerk nu eigenlijk? Uit welke elementen moet het bestaan? Welke bouwstenen neem je mee en welke moet je juist niet meenemen? Je kunt de vraag natuurlijk ook zo stellen: welke *bijbelse elementen* maken samen een échte kerk, een kerk van Christus. Een kerk waarvan de leden vol overtuiging mogen belijden: wij zijn de

vergadering van gelovigen in deze plaats! Om deze kernvraag te beantwoorden gingen we niet direct naar art. 27, 28 en 29 van de NGB toe. We gingen naar de Bijbel toe en maakten vooral gebruik van de resultaten van de praktische theologie. Met het oog op kerkplanting in het buitenland (maar waarom zou voor het binnenland iets anders gelden?) gaan wij uit van het begin: door de verkondiging van het evangelie bekeren mensen zich tot Christus. Deze gelovigen worden door Christus vergaderd in één lichaam, plaatselijk. Als deze groep gelovigen onder de zegen van de Here groeit in aantal, zal de kerkplanter steeds meer verantwoordelijkheid gaan delen met de pas bekeerden. Hij gaat hen verder onderwijzen wat het betekent om 'kerk' te zijn, wat daar allemaal voor komt kijken. Als de tijd rijp is, zal hij kandidaat-ouderlingen aanstellen om dit proces met hen en door hen vaart te geven. Steeds weer zal bedacht moeten worden: wat wordt er van ons verwacht, wat moeten zij doen, hoe zijn wij kerk, gehoorzaam aan Christus? De Bijbel speelt daarbij een aansturende rol. Ook de traditie van de zendeling speelt daarin wel mee, hij hoeft zijn kennis niet over boord te zetten. Maar hij zal zijn uiterste best doen om te redeneren vanuit Gods Woord. Dus steeds weer die vraag: hoe zijn wij gehoorzaam, wat moeten wij, groep jonge christenen, doen?

Geen blauwdruk

Dan blijkt dat de Bijbel geen blauwdruk geeft voor een instituut dat 'kerk' heet. Ook geen blauwdruk voor kerkregering. Ook geen maquette die overal in de wereld replica's doet ontstaan van iets dat dan de bijbelse kerk zou moeten zijn. Toch geeft de Bijbel wel heel veel, vooral wanneer ze spreekt over de kerk in *beelden*. Die zijn veelzeggend! En als het over de organisatie van de kerk gaat, dan is het duidelijk dat, hoe je verder ook over de ambten denkt (Eén ambt? Twee ambten? Drie? Vier? Veel?), de door de eerste kerkplanter Paulus aangestelde oudsten een regerende, zeer verantwoordelijke, centrale positie moeten innemen. Dus nemen we de instelling van oudsten aan voor bijbels, en niet voor Westers of typical Dutch. Heen werken dus naar het aanstellen van oudsten in elke plaats. Zij moeten leren de leiding te nemen over de jonge kerk. Met het oog waarop? Om écht kerk te zijn - daar zijn we weer. Hoe dan? De vele beelden van de kerk helpen bij het invullen van het totaalplaatje van 'kerk'. Neem lichaam, of bruid, of zout, of licht, of huis, of burcht, of stad, of... Iemand heeft eens geteld dat er 96 beelden van de kerk staan alleen al in het Nieuwe Testament.³ Dat is dus heel veel!

Handelingsvelden

Wanneer je die beelden op je laat inwerken en ook verder het Nieuwe Testament goed leest, dan is het mogelijk een soort van aandachtsgebieden te beschrijven die kenmerkend zijn voor het wezen van de kerk in deze wereld. Er is veel voor te zeggen om ter wille van verantwoordelijke kerkplanting de kerk zó in beeld te brengen, kijkend naar de handelingen die de kerk moeten kenmerken en van daaruit verder kijken en dieper afdalen. In de praktische theologie wordt gesproken van 'handelingsvelden'.⁴ Binnen de IRTT hebben wij zes handelingsvelden van de locale kerk geformuleerd en, vanwege onze gerichtheid op het buitenland, de volgende begrippen meegegeven: *proclaiming* (verkondigen), *worshipping* (vieren), *educating* (leren), *pastoring* (geestelijk zorgen), *assisting* (hulpverlening), *associating* (samenwerken). Nog even in andere woorden: een kerk moet goede aandacht geven aan haar missionaire, liturgische, pastorale, catechetische, diaconale en kerkverbandelijke taken. Deze aspecten samen zijn stuk voor stuk terug te vinden in Gods Woord - samen met elkaar (het gaat om de totaal-compositie) geven zij een goed beeld van hoe een kerk er uit moet zien. De al eerder genoemde oudsten kunnen met dit beeld aan de slag, het gaat om het ontwikkelen van handelingsvaardigheid.

Dat is het voordeel van deze benadering: er ontstaat een operationele visie op het kerk-zijn. Natuurlijk is daar nog lang niet alles mee gezegd en goed ingevuld, maar dit is bijzonder bruikbaar wanneer we ergens een kerk willen planten en programma's daartoe ontwikkelen. Deze benadering levert een goed hanteerbaar kerkenraads-agendum op, checklisten, programma's, actiepunten. En het levert óók een kerk op die zich toelegt op de zuivere bediening van het Gods Woord, van de sacramenten en van de tucht.

Associating

Anders dan in andere beschrijvingen van deze velden hebben wij ook met nadruk het veld *associating* aangewezen als handelingsveld van een locale kerk. De Bijbel laat immers zien dat een locale kerk nimmer op zichzelf staat, maar zich verbonden weet aan andere kerken. Samen met die kerken wordt één lichaam gevormd (Ef. 4). Kerken helpen elkaar over en weer (2 Kor. 8/9). Ook wordt samen nagedacht over de leer van de kerk (Hand. 15). Er wordt gebeden voor elkaar. Los van deze bijbelse gegevens lijkt het me volstrekt logisch dat kerken op deze wereld contact onderhouden met elkaar en bereid zijn elkaar te helpen. Ik licht dit handelingsveld er even uit, omdat het benoemen van juist deze verantwoordelijkheid als '*must-have*' van een locale kerk kenmerkend is voor gereformeerde kerkplanting - én ver-

gaande consequenties heeft. In geval van kerkplanting in het buitenland hebben wij het zendingsdoel dan ook altijd véder afgesteld dan de planting van één locale kerk. Het gaat er om deze kerk aan te haken bij andere kerken. Die plaatselijke kerk, zo jong als ze is, zal zich ook bewust moeten worden van dit handelingsveld. Daarom brachten we bijvoorbeeld in Papua de oudsten van de jonge gemeenten in het gebied bij elkaar om met elkaar te praten over problemen, mogelijkheden, verdere verkondiging, onderlinge afspraken, ethische problemen, etc. Dat was dan een 'meerdere vergadering', zo u wilt. En sommigen zeggen dan: was dat niet typisch Nederlands? Moet dat daar wel? Het is echter de logische consequentie van wat de Bijbel zegt over kerk-zijn in de wereld. Het organiseren van dit soort vergaderingen is in de eerste plaats een acte van gehoorzaamheid aan de Heer van de kerk. Het is niet een nabootsen van de Dordtse Kerkenordening, ook al blijkt dan dat in de praktijk die beiden principieel niet met elkaar in conflict komen. Dat is ook logisch, maar ik laat het even bij deze constatering. Ik wil in dit artikel namelijk nog twee laatste dringende vragen stellen die ook van groot belang zijn, naar mijn overtuiging, voor de lijnen die we willen volgen bij kerkplanting in Nederland:

1. Wanneer ben je nou in die buitenlandse situatie als zendelingen klaar met dat doel van kerkplanting en kun je dus naar huis gaan?
2. Waarom zouden de principiële lijnen van deze missionaire benadering niet ook veel te zeggen hebben voor binnenlandse kerkplanting?

Voltooing van kerkplanting

1. Je bent als zendende kerk klaar met je opdracht als je een aantal broeders door jouw arbeid (de Geest heeft je tot zijn arbeider gemaakt) zó hebt opgeleid dat ze in staat zijn zélf de verantwoordelijkheid te nemen en te blijven dragen voor álle hierboven beschreven handelingsvelden. Als ze daartoe bereid zijn en in staat zijn, dan kunnen ze op termijn (niet overhaast dus) in het ambt bevestigd worden. Dit moment is in die locale zending- en kerkgeschiedenis een historisch hoogtepunt. Het is namelijk een *kan-telmoment* waarop de verantwoordelijkheid van de zendingschouders wordt overgedragen aan een gemeente en een kerkenraad die vanaf dát moment volledig zelfstandig zijn. Vanaf dát moment geldt voor de zendelingen en de zendende kerken art. 83 van de KO: "Geen kerk mag over andere kerken, geen ambtsdrager over andere ambtsdragers, op welke wijze ook, heersen." Het is een moment van grote ernst dus, maar ook van grote vreugde. Want het zendingsdoel is bereikt en de zending mag nu blij huiswaarts keren, ook al blijft tot op de dag van

Christus' wederkomst de verbondenheid aan elkaar en misschien ook het helpen van elkaar.

2. De operationele benadering van kerkplanting, zoals gehanteerd in het buitenland, heeft ook veel waarde voor kerkplanting in het binnenland, ook al is de situatie hier anders. Hier is immers al een kerkverband, hier zijn kerken, etc. Maar als besloten wordt in Gent, of in een wijk, of voor een laag van de bevolking, of voor een specifieke doelgroep, een kerk te planten, dan gelden dezelfde principes. Het einddoel zal moeten zijn een nieuwe, jonge kerk waarvan de oudsten zich verantwoordelijk weten voorge-noemde handelingsvelden. Zij worden handelingsvaardig gemaakt en geven daar vorm aan. Deze oudsten zijn in hun ambt bevestigd op het moment dat zij er blijk van gaven deze verantwoordelijkheid te beseffen en waar te kunnen maken. Daarbij hoort óók dat éne handelingsveld, dat we hierboven voor het voetlicht haalden: dat zij hun jonge gemeente aangesloten weten en willen houden bij andere kerken; dat ze binnen dat verband hun plichten op zich nemen en gebruikmaken van hun rechten. Het zou kunnen zijn dat deze jonge gemeente vanwege het eigene van de groep, de wijk, de 'cultuur', ook al is het in Nederland, héél anders inhoud geeft aan de handelingsvelden dan een traditionele vrijgemaakte genabuurse kerk. Maar daar is niks mis mee, integendeel! Laat de kerk *in die katholieke veelkleurigheid en breedheid* maar leren haar apostoliciteit en eenheid te beleven en te bewaren. Want katholiciteit is niet allereerst een geografische bepaling maar een socio-grafische: het volle evangelie van Christus moet bereikbaar zijn voor álle mensen zonder onderscheid. Dát moet traditionele kerken een zorg zijn.

Ds. Gerrit Riemer is Gereformeerd predikant, is werkzaam voor Litendo en IRTT en woont in Mastenbroek.

Noten:

1. Discussiepunt in dit verband is natuurlijk of bestaande traditionele kerken wél of géén eigen-aardige groep vormen, of wel of niet toegankelijk zijn voor héél andere mensen. Met behulp van uitzonderingen zou dit beeld gerelativeerd kunnen worden. Uitzonderingen falsifiëren dit beeld niet, maar bevestigen het juist.
2. Aldus Jan A.B. Jongeneel, 'Voetius' zendingstheologie, de eerste comprehensieve protestantse zendingstheologie', in *De onbekende Voetius*, Voordrachten wetenschappelijk symposium Utrecht 1989, red. J. van Oort... [et al.]. (Kampen, Kok, 1989), p. 117-147.
3. Paul S. Minear, *Images of the Church in the New Testament* (Westminster John Knox Press, 2004)
4. Zie bijvoorbeeld Kees de Ruijter, *Meewerken met God - ontwerp van een Gereformeerde Praktische Theologie* (Kampen, 2005, m.n. pag. 134-151).

Zwolse zaken (14)

Indrukken van een synodelid

synode impressies

Het is de week van de Schooldag. Doordat wij op vrijdag en zaterdag vergaderen kan ik woensdag aanwezig zijn. Al zijn er in mijn beleving weer minder bezoekers dan vorig jaar, is het voor mij toch een hartverwarmende dag.

W. Tiekstra ■

Niet alleen vanwege de vriendelijke ontmoetingen. Maar vooral voor de gereformeerde instructie in de toespraken en op het minicollege. Natuurlijk zing ik ook weer mee op de sing-in van Peter Sneep. Hoewel... Door een pijnlijke keel was de d-eengestreept voor mij niet meer te halen.

Blij en dankbaar

Vanwege de Schooldag begin ik nu met het slot van de eerste zittingsdag deze week. Op vrijdagavond ontvangen wij vanaf acht uur de nieuw benoemde docenten aan de Theologische Universiteit. Nou ja, nieuw? Zowel dr. W.H. Rose als dr. A.L.Th. de Bruijne waren al aan de School van de Kerken verbonden. Maar voor de vakantie heeft de synode de eerste benoemd tot Universitair Hoofddocent en de laatste tot Hoogleraar. Onze preses heet hen beiden, hun familie, de aanwezige collegadocenten en leden van het College van Bestuur welkom. In dat welkomswoord verwoordt hij het bijzondere van deze benoeming. De synode heeft niet zomaar wat doctoren benoemd. Zij hebben hun doctorstitel dik verdiend door hun promotie in respectievelijk Oxford en Leiden. Van achter de kathedraal spreekt hij hen achtereenvolgens persoonlijk toe. Daarbij probeert hij door middel van citaten van henzelf een tekening van hen te geven. Wat daarin opvalt, is dat zij beiden veel eerbied voor het Woord van God hebben. Beiden op hun eigen vakgebied. Dr. Rose op dat van de Semitische talen, de Geschiedenis en cultuur van het Oude Nabije Oosten. Dr. De Bruijne op het terrein van de Ethiek en Spiritualiteit. De synode heeft door de benoeming van dr. Rose zich willen opstellen achter het streven van de Theologische Universiteit een klassieke theologische opleiding te zijn. Kennis van de talen waarin God zijn openbaring tot ons deed komen, is daarbij niet te missen. En wat dr. De Bruijne betreft, is de synode ervan doordron-

gen dat de vragen waarvoor de kerken en haar leden vandaag gesteld worden om goede door-denking vragen. Daarbij kan ook de intieme omgang met de God van de Bijbel niet worden gemist.

Dr. W.H. Rose

Van dr. Rose krijgen we een soort minicollege over de vraag waarom het voor de gereformeerde theologie nodig is, in confrontatie met anderen, goede kennis op te doen van de oude talen en de oude geschiedenis. We moeten voorkomen te snel met ons oordeel klaar staan of in de valkuil van vooroordelen te vallen. Veel tijd gaat zitten in het ontwikkelen van een nieuwe methode voor de studie van het Hebreeuws. Hij eindigt zijn verhaal met de woorden: Grammatica, genade en glorie beheersen mijn werk aan de universiteit. Ook dankt hij de synode voor het in hem gestelde vertrouwen.

Dr. A.L.Th. de Bruijne

Dr. De Bruijne geeft een uiteenzetting van wat je zou kunnen noemen zijn programma voor zijn werk in de ethiek en de spiritualiteit. Hij noemt met ere de naam van zijn voorganger prof. dr. J. Douma. Toen hij twaalf jaar geleden tot Universitair Docent in de Ethiek werd benoemd, zag hij zichzelf nauwelijks in de schaduw van Douma staan. Nu wil hij graag op diens schouders staan om zijn werk voort te zetten. Hij geeft aan blij te zijn met het vertrouwen dat de synode hem schenkt. Ook hij eindigt met een treffende opmerking: Om deze vakken te geven, moet ik ethiek en spiritualiteit leven.

U begrijpt dat het te ver zou voeren hun hele betogen hier weer te geven. Maar de preses zegt toe wegen te zoeken waardoor u ook kennis kunt nemen van wat beiden te berde brachten. Mogelijk dat *De Reformatie* hun 'Kamper bijdragen' wil opnemen.

Tenslotte heet ook de huidige rector, prof. dr. C.J. de Ruijter, beide collegae welkom. De omgang met hen is niet aan slijtage onderhevig. Beiden zijn vernieuwende en creatieve wetenschappers. Zo is het contact met hen telkens weer nieuw.

Eredienst

Het grootste deel van de vrijdag wordt in beslag genomen door de bespreking van een aanvullend rapport van de Deputaten Eredienst. Zij hadden opdracht de Nieuwe Bijbel Vertaling te verwerken in de liturgische formulieren. Zij hebben, volgens de synode terecht, hun taak breed opgevat. De formulieren zijn ook taalkundig helemaal herzien. In een tweetal voorafgaande rondes is er al veel over tafel gegaan. Vandaag willen we afronden. Alleen echt noodzakelijke kwesties mogen nog de aandacht krijgen. Het blijkt telkens weer hoe moeilijk dat is. Synodeleden, zelfs moderamenleden, brengen oude of geheel nieuwe onderwerpen in bespreking. Met behulp van elkaar blijven we bij de les. Aan het eind van de bespreking hebben we vier doopformulieren, een formulier voor de belijdenis van het geloof, vijf avondmaalsformulieren, een formulier voor de openbare kerkelijke tucht en twee bevestigingsformulieren vastgesteld en vrijgegeven voor gebruik in de kerken. Bijna allemaal met algemene stemmen. Deputaten hebben een schitterend stuk werk geleverd. Helaas was de opdracht te omvangrijk om helemaal te kunnen afronden. Nadat de Deputaten de formulieren nog eens zullen hebben gecontroleerd op met name de consistentie (dat vragen en formules in de verschillende formulieren gelijkkluidend zijn) komen ze op het internet als downloads beschikbaar voor de kerken. Persoonlijk ben ik enthousiast over de zeggingskracht van deze herziene formulieren. Ze spreken aan vanwege hun helder hedendaags taalgebruik.

Financiën

‘s Morgens vragen rapporten van de Deputaten Financiën en Beheer de aandacht. Zij doen opnieuw voorstellen om tot een goed beleid te komen ten aanzien van de kosten van het kerkelijk leven. Een belangrijk onderdeel is de stroomlijning van het personeelsbeleid. Je moet als kerken een goed werkgever zijn. Verder klinkt, in samenwerking met de financiële commissie van de synode, de waarschuwing aan de kerken zich goed te bezinnen voordat er aan een nieuw project wordt begonnen. Je kunt niet ergens aan beginnen en daarna de kosten daarvan deels op de kerken in het hele land afwentelen. Vandaag nemen we nog geen besluit over de hoogte van de quota voor de volgende drie jaar. Maar het zal om veel geld gaan. Toch is dat maar betrekkelijk omdat het hoofdelijk wordt omgeslagen. Voorbeelden ter verduidelijking vliegen over tafel. Dat gaat van een fles whisky

per jaar tot een zakje patat in de week. En dat dan voor oud en jong...

Hier kan wel eens een pastoraal probleem liggen. Het is zaak dat de ouderlingen (en diakenen voeg ik er aan toe) op huisbezoek ook spreken over onze geldbesteding. Over de offerbereidheid voor zaken waarvan wij met elkaar van mening zijn dat zij goed zijn voor de opbouw van ons kerkelijk leven. De Heer Jezus zelf heeft het over afzien van al je bezittingen om een leerling van Hem te kunnen zijn. Ja, het volgen van Jezus heeft zijn prijs. Ook geldelijk.

Appèlzaken

De zaterdag wordt hoofdzakelijk in beslag genomen door rapporten van Deputaten Appèlzaken. Aan de ene kant gaat het om een uitspraak in een appèlzaak. Aan de andere kant over een aanpassing van de regeling voor appèlzaken. Beide hebben één ding gemeen: de rechtsingang van bezwaarde broeders en zusters.

In de appèlzaak gaat het om gemeenteleden die moeite hebben met uitlatingen van niet-hunpredikant. Die kunnen die zorgen zelf of via hun kerkenraad bij de betrokken predikant of zijn kerkenraad aankaarten. Maar dit verschaft hen niet het recht om in appèl te gaan naar art. 31 van de Kerkorde. In de regeling worden nu bepalingen opgenomen voor wat voortaan “herziening van een in appèl gedane uitspraak” heet. Deputaten willen de rechtsgang binnen de kerken versnellen en verbeteren. Partijen in een geschil of geding moeten snel weten waar zij aan toe zijn. Vandaar dat aan mindere vergaderingen geen herziening kan worden gevraagd. Dan is er de weg van het hoger beroep. Tenslotte kan er wel herziening worden gevraagd van de door de hoogste instantie, de generale synode, gedane rechterlijke uitspraak. Maar alleen door partijen in het geschil. Daarover kunnen voortaan Deputaten Appèlzaken zelf adviseren. Omdat het slechts gaat om controleren of alle feiten en omstandigheden wel hebben meegewogen toen de uitspraak werd gedaan.

Afscheid

Alweer nemen we afscheid van een medelid. Br. Joop Schelling vertrekt voor een studiereis naar het buitenland. We nemen node afscheid van hem. We zullen zijn uitstekende begeleiding van onze samenzang moeten missen. Gelukkig dat de schrijver van de vorige Zwolse Zaken (waarvoor hartelijk dank) ook met de toetsen van het orgel weet om te gaan. Jammergenoeg moet ik vanwege de beperkte omgang van mijn schrijfsels een aantal zaken kort afdoen of zelfs laten liggen.

Uw reguliere verslaggever, Wiebe Tiekstra

Gereformeerd Kerkboek 142

lied van de week

‘Een vaste burcht is onze God’

‘Bathle Hymn of the Reformation’, ‘Marslied der protestantse christendom-
lijkheid’, ‘Onze Lieve Heers dragondermars’. Aan kleurrijke bijnamen ontbreekt
het ‘Ein feste Burg’ niet. De meest bekende is ‘Het Lutherlied’. Wie het hierover
heeft, bedoelt ‘Een vaste burcht’, ook al schreef Luther toch echt meer dan één
lied.

A. de Heer ■

De geschiedenis van ‘Ein feste Burg ist unser Gott’ begint in 1529. Dan verschijnt het lied voor het eerst in druk, in het *Geistliche Lieder auff's new gebessert zu Wittemberg* (uitgegeven door Joseph Klug). Over het hoe en waarom van het lied is veel gespeculeerd. Luther zou het hebben geschreven tijdens zijn reis naar de Rijksdag te Worms (1521), naar aanleiding de 10-jarige herdenking van 31 oktober in 1527, in verband met de Turkse invasie richting Wenen (1529), met oog op de paus, naar aanleiding van de Rooms-katholieke kerk in het algemeen. Het heeft er veel van weg dat al deze opvattingen vooral verklaringen achteraf zijn, ingegeven door de gedachte dat ‘Ein feste Burg’ het Lutherlied bij uitstek is, het enige juiste gezang om op Hervormingsdag te zingen. Ondertussen is er ook een veel reëlere verklaring: Luther schreef het lied in de jaren '26-'28, in samenhang met zijn persoonlijk geloofsleven; er zijn overeenkomsten tussen het woordgebruik in het lied en dat in Luthers brieven uit deze periode. Vaarwel ‘Strijdlid van de Reformatie’, welkom ‘Lied in tijden van aanvechtingen’.

Macht en onmacht

Waar gaat het lied eigenlijk over? Het opschrift van Luther luidt ‘Der 46 Psalm - Deus noster refugium et virtus’. De Latijnse regel is het begin van de genoemde psalm, en het is duidelijk dat

deze psalm de basis voor het lied vormt, overigens zonder dat het om een berijming gaat. De noties die uit de psalm zijn overgenomen zijn in de eerste plaats vs. 2, verder de verzen 3a, 7a en 8a. De uitwerking die Luther geeft, is in de eerste plaats de wijziging van natuurgeweld, volken en rijken naar ‘Der alt’ böse feind’ (‘die Welt voll Teufel’, ‘Der Fürst dieser Welt’), en in de tweede plaats christologisch (strofe 2). De gang van het lied is als volgt: str. 1 schetst de macht van God én de macht van ‘Der alt’ böse Feind’, str. 2 gaat over onze onmacht én over onze plaatsvervanger, str. 3 trekt de conclusie: ondanks tegenstand of aanvechtingen hoeven we niets te vrezen. Str. 4 bouwt daarop voort en verwoordt nieuwe zekerheid, want ‘Er ist bei uns wohl auf dem Plan mit seinem Geist und Gaben’.

*Ein' feste Burg ist unser Gott,
Ein gute Wehr und Waffen;
Er hilft uns frei aus aller Not,
Die uns jetzt hat betroffen.
Der alt' böse Feind,
Mit Ernst er's jetzt meint,
Gross' Macht und viel List
Sein' grausam' Ruestung ist,
Auf Erd' ist nicht seinsgleichen.*

*Und wenn die Welt voll Teufel wär
Und wollt uns gar verschlingen,
So fürchten wir uns nicht so sehr,
Es soll uns doch gelingen.
Der Fürst dieser Welt,
Wie sau'r er sich stellt,
Tut er uns doch nicht,
Das macht, er ist gericht't,
Ein Wörtlein kann ihn fällen.*

*Mit unsrer Macht is nichts getan,
Wir sind gar bald verloren;
Es steit' für uns der rechte Mann,
Den Gott hat selbst erkoren.
Fragst du, wer der ist?
Er heisst Jesu Christ,
Der Herr Zebaoth,
Und ist kein andrer Gott,
Das Feld muss er behalten.*

*Das Wort sie sollen lassen stahn
Und kein' Dank dazu haben;
Er ist bei uns wohl auf dem Plan
Mit seinem Geist und Gaben.
Nehmen sie den Leib,
Gut, Ehr', Kind und Weib:
Lass fahren dahin,
Sie haben's kein' Gewinn,
Das Reich muss uns doch bleiben.*

Geen blind geloof begeren wij

Het Nederlandse protestantse deel van 'Ein feste Burg' begint in de 19de eeuw. Jan Jacob Lodewijk ten Kate (1819-1889) maakt een Nederlandse vertaling en in 1866 is die vertaling te vinden in de Vervolgbundel op de Evangelische Gezangen als eerste lied in het *Aanhangsel van den vervolgbundel, bevattende eenige vertaalde klassieke liederen* (nr. 264). Daarna is het lied niet meer weg te denken uit de Nederlandse protestantse zangcultuur. Het wordt in tal van bundels voor school, gezin, vereniging en andere kringen opgenomen én in diverse kerkbundels - Doopgezind, Luthers, Hervormd, Gereformeerd. Zelfs socialisten kenden het lied en gebruikten het voor een tekst naar eigen overtuiging:¹

*Een vaste burgt is ons 't verstand
in stormen en gevaren,
een rots, onwankelbaar geplant
in d'opgezwepte baren.
Wie denkt, gevoelt zich sterk!
Wat ons ook tegenwerk',
hoe diep men ons bedroog:
Een lichtbaar rijst omhoog,
waarom zich d'onzen scharen.*

*Geen blind geloof begeren wij,
geen slaafse volgelingen.
Wij maken ons van dogma's vrij,
van al wat ons wil dwingen.
De leuze zij voortaan:
Op eigen benen staan!
Wie 't ernst is, zal niet meer
een voorgeschreven leer
In 't enge keurslijf wringen.*

Ongetwijfeld had de bekendheid van het lied te maken met een gewoonte die in de 19de eeuw opkwam en die zeker in de 20ste eeuw vaste voet aan de grond kreeg: de herdenking van de Reformatie op 31 oktober.

Vertalingen

De vertaling van J.L.L. ten Kate ging jarenlang mee. Doopgezinden zongen een berijming van W.J. Kühler, en ook Hendrik Hasper kwam met een alternatief, maar doorgaans zong men de Ten Kate-tekst. In 1973 kwam daar verandering in met de vertaling van Ad den Besten en Jan Wit in het *Liedboek voor de Kerken* (401). Op dat moment werd ook de melodie in haar oorspronkelijke vorm hersteld. In de proefbundel van het Gereformeerd Kerkboek van 1976 verscheen de berijming van H.J. Schilder, die - met een enkele kleine wijziging - nog steeds in het *Gereformeerd Kerkboek* te vinden is (voorheen 34, nu 143). Deze berijming werd gemaakt op de melodieversie 'op hele noten'. In het *Gereformeerd Kerkboek* van 1986 kwam er ook een vertaling van Anka Brands bij, op de oorspronkelijke melodie (voorheen 33, nu 142).

En sinds enkele weken is daar een derde versie bijgekomen, want de generale synode van Zwolle gaf ook gezang 401 uit het Liedboek vrij. Zo zijn er inmiddels drie mogelijkheden om dit Lutherlied te zingen, eenmaal op de isometrische melodie, tweemaal op de melodie zoals Luther die maakte.

Expressief

De melodie behoort tot die luthermelodieën die de reformator schreef in de Meistersingertraditie (barvorm, ionische modus, markante ritmiek). Wie uitsluitend de isometrische melodieversie zingt, zal aan deze bewegelijke versie moeten wennen, niet in het minst omdat de uitstraling van het lied duidelijke verandering: minder stoer, standvastig en strijdlustig, maar beweeglijker, met eigenzinnige ritmische patronen. Wie de melodie aanleert (en begeleidt) zal in de eerste plaats zelf precies moeten weten hoe het zit. De halve noot is de slag, houdt daar strak aan vast; (tempo: MM 66 á 72 voor de halve noot). Wie zo de melodie zingt, ontdekt een prachtig expressief geheel, het lied in een geheel nieuw daglicht.

Gebruik

Voor velen is 'Een vaste burcht' nog altijd het Lutherlied-bij-uitstek, nauw verbonden met de Hervorming. Doorgaans was het lied dan ook opgenomen in rubrieken als 'Koninkrijk Gods' of 'Kerk'. Het Duitse Evangelisches Gesangbuch uit 1996 heeft in dat opzicht een opmerkelijke keuze gemaakt. Stond het in de voorganger van deze bundel nog in de rubriek 'Die Kirche', nu staat het in de rubriek 'Glaube - Liebe - Hoffnung' bij het onderdeel 'Angst und Vertrauen'. Een veelzeggende keuze. Laat de tekst nog eens goed op je inwerken en vraag je af wat het lied zélf zegt. Inmiddels staan ons drie vertalingen en twee melodieversies ter beschikking. Dat kan verwarrend werken, maar je kunt er ook bewust gebruik van maken.

Noot:

1. Geciteerd uit: Jan Smelik, *Eén in lied en leven. Het stichtelijk lied bij Nederlandse protestanten tussen 1866 en 1938*. Den Haag 1997, 123.

Gereformeerd Kerkboek 130

lied van de week

‘Toen God de wereld gemaakt had’

In de rubriek ‘Huwelijk’ van het *Gereformeerd Kerkboek* zijn twee liederen te vinden: ‘Lof zij de Heer, Hij noemt met name’ van André F. Troost op een bekende Valerius-melodie en ‘Toen God de wereld gemaakt had’ van Koos Geerds met een melodie van Henk Ophoff. Het laatste gezang is lied van de week voor zondag 19 oktober a.s.

A. de Heer ■

Het lied bestaat uit zes coupletten, steeds afgewisseld met een refrein. Couplet 1 zet in bij de schepping (Genesis 1), 2 verhaalt de schepping van de mens (Genesis 2:7), 3 vertelt hoe God uit Adams rib een vrouw maakte (Genesis 2:21), 4 geeft de woorden van Adam weer (Genesis 2:23) en 5 maakt de sprong van Genesis 2:24 naar Efeze 5:30-32. Couplet 6 verwijst tot slot naar Romeinen 8:38. De coupletten worden ingekaderd door een refrein: ‘Zingt nu op aarde een nieuw lied, zingt mensen, want God heeft ons lief’. Het lied kan, behalve naast de genoemde bijbelplaatsen, ook gelegd worden naast het huwelijksformulier, want ook daarin komen al de genoemde tekstverwijzingen voor, uitgezonderd Romeinen 8. Van couplet 6 is echter niet alleen een lijn te trekken naar Romeinen 8:38, maar ook naar de zegen zoals die in het formulier te vinden is.

Het lied werd voor het eerst gepubliceerd in de bundel *Negentig Gezangen* onder nummer 68. In het *Gereformeerd Kerkboek* is het te vinden onder nummer 130.

Melodie

De melodie is gemaakt door Henk Ophoff, kerkmusicus te Dalfsen. Ze staat in G-groot en in een 4/4 maatsoort. Diverse teksteigenschappen stelden hun eisen aan de melodie:

- coupletten en refrein tellen beide vier regels;
- de tekst van de strofen is opgebouwd vanuit het ritmische patroon *zwaar-licht-licht* (of *licht-zwaar-licht*), het tekstritme van de coupletten is een herhaald *licht-zwaar*;
- het rijmschema is in de coupletten ABCB en in het refrein AABB.

Deze teksteigenschappen vormden de basis voor de melodie. Zo begint elke coupletregel met een opmaat en komt steeds het patroon *kwart-achtste-achtste* voor. Regel 1-2 horen bij elkaar, evenals regel 3-4. Elke refreinregel daarentegen begint steeds op de eerste tel en er is geen sprake van twee regelparen. Regel 1 wordt herhaald in 2 en die gaat in een beweging over in 3 terwijl 3 gelijk overgaat in 4.

Bij het aanleren van dit lied zijn er de volgende aandachtspunten:

- De melodie vraagt om een levendige manier van zingen.
- Verschillende keren komt de wending *e-g* en/of *g-e* voor, op dit punten is duidelijk voorzien van belang.
- De slotregel van de coupletten is een hele noot: vier volle tellen aanhouden dus, afgezien van een kort moment van ademhaling (de vierde tel). Het refrein begint vervolgens niet met een opmaat (de vierde tel van de voorgaande maat, maar op de eerste tel.
- Tussen de eerste en tweede refreinregel is een halve rust; de overige regels gaan zonder rust en dus in één beweging in elkaar over.

Goede begeleidingen zijn te vinden in de twee begeleidingsbundels bij de *Negentig Gezangen*.

Huwelijksliederen

Behalve gezang 129 en 130 uit het *Gereformeerd Kerkboek* biedt ook het *Liedboek* ons nog twee specifieke huwelijksliederen: 367 ‘Wij bidden u Gods zegen toe’ en 368 ‘Als God ons huis zijn gunst onthoudt’. GK 130 is hierboven getypeerd, GK 129 ‘Lof zij de Heer, Hij noemt bij name’ is een gebed om zegen voor het bruidspaar. Liedboek 367 is dat eveneens. Beide liederen kunnen gezongen worden direct na de zegen na het jawoord van bruid en bruidegom. Liedboek 368 is ook een gebed, maar dan in nauwe aansluiting bij Psalm 127. Dit lied kan ook in gezinsverband goed gezongen worden.¹

Anje de Heer is musicus en publicist liturgie en kerkmuziek. Zij verzorgt voor de deputaatschappen Eredienst en Kerkmuziek het Steunpunt Liturgie.

Noten

1. Zie voor een bespreking van Liedboek 367 *De Reformatie* jg. 76 nr. 27, 965-966 (22 september 2001). Zie voor een bespreking van Liedboek 368 *De Reformatie* jg. 75 nr. 43, 1272-1273 (26 augustus 2000).

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636
Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3653537.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,95 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient
1 maand voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per
e-mail te geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de
Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden.
Tel. (0341) 565499.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

PERSBERICHT**Vesper in de Kleine Kerk Steenwijk**

In de historische 'Kleine Kerk' uit 1477 (Vrouwenstraat 5) te Steenwijk zal D.V. op **donderdag 16 oktober** a.s. een vesper gehouden worden. Thema: Herinnering en verwachting (Psalm 126). Voorganger is ds. C.J. Smelik. Verder wordt medewerking verleend door de Cantorij Kleine Kerk o.l.v. Rolf Drost, Petra Gombert (hoorn). Jan Smelik zal het bijzondere Van Oeckelen-orgel uit 1880 bespelen. Dit avondgebed wordt gehouden van 19.30-20.00 uur. De toegang is vrij. U bent van harte welkom.

PERSBERICHT**Gaan in het spoor van het Oude Testament**

De cursus van Douma en Verbree 'Gaan in het spoor van het Oude Testament', die in Zwolle en Rotterdam veel belangstelling heeft getrokken, kan nu gevolgd worden in Amersfoort.

Plaats: kerkgebouw 'De Kandelaar', Heiligenbergerweg 64, Amersfoort

Het ligt in de bedoeling in het cursusjaar 2008-2009 op de volgende data bijeen te komen:

donderdag 13 en 20 november.

Onderwerp: Genesis.

donderdag 26 februari en 5 maart.

Onderwerp: Van Egypte naar Kanaän.

donderdag 16 en 23 april.

Onderwerp: Van Jozua tot Salomo.

U kunt zich per e-mail opgeven:
cursuscontact@planet.nl

U betaalt het cursusgeld voor één cursusblok € 10,- per persoon) op rekening 93.86.42.987 t.n.v. Comité Bijbelavonden te Hardenberg, studenten en scholieren halve prijs. Zodra de betaling binnen is, ontvangt u een lesbrief die u alvast inleedt in het boek Genesis. Wilt u uw kennis van het Oude Testament verdiepen, volg dan deze cursus. Ook complete studieverenigingen kunnen deelnemen.

KENNISMAKEN MET DE PSYCHIATRIE?

Kom naar de **OPEN DAG** van de fontein

Soms zijn de gevolgen van een psychisch probleem zo ingrijpend dat behandeling in een kliniek nodig is. De fontein is het centrum voor klinische en dagklinische behandeling van Eleos.

Op 25 oktober kunt u kennis met ons maken. U volgt een route door onze gebouwen en over ons terrein. Onderweg loopt u binnen bij diverse workshops en bij onze kunstgalerie. U treft informatiestands aan over alle (dag)klinische groepen van de fontein en over het hulpaanbod van Eleos.

DV 25 oktober van 11.00 – 15.00 uur
Amersfoortseweg 17 in
Bosch en Duin (bij Zeist).

www.eleos.nl

MOOIE RAMEN

vertrouwd verzekerd

Je hebt met specialisten te maken.
Dat merk je in alles.

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

ELISABETHBODE

blad voor het leven

Elisabethbode, al 75 jaar
blad voor het leven!

Profiteer van
de jubileumaanbieding
en krijg het luisterboek
van André F. Troost
cadeau

☐ **Ja,** ik neem een jaarabonnement op de **Elisabethbode** (min. 1 jaar, 26 nrs), betaal € 29,50 en ontvang als **welkomstgeschenk gratis** het luisterboek **Om stil te worden** van André F. Troost*

* ACTIE GELDIG T/M 31 JANUARI 2008

NAAM EN VOORLETTERS _____ M/V

ADRES _____

PC/WOONPLAATS _____

TELEFOONNUMMER _____

☐ IK ONTVANG EEN ACCEPTEGIRO (€ 1,15 TOESLAG)

☐ IK MACHTIG EB MEDIA OM HET VERSCHULDIGDE BEDRAG
AF TE SCHRIJVEN VAN MIJN

(POST)BANKREKENING: [] [] [] [] [] [] [] [] [] []

DATUM _____

HANDTEKENING _____

BON VERZENDEN NAAR EB MEDIA, POSTBUS 2101, 7420 AC DEVENTER

ELB-REF0712

www.geefzicht.nl
Giro 131
Dark & Light, Veenendaal

**Geef zicht aan blinden
in Azië en Afrika**

**DARK & LIGHT
BLIND CARE**

CBF